

การศึกษาการตีความอวัจนภาษาเกาหลีของนักศึกษาไทย “กรณีศึกษานักศึกษาสาขาภาษาเกาหลี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่”

ภาวนา เพ็ชรพราย¹

(วันที่รับ: 4 ก.พ. 2567; วันที่แก้ไขเสร็จ: 18 ก.ค. 2567; วันที่ตอบรับ: 18 ก.ค. 2567)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์อวัจนภาษาต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงออกทางอวัจนภาษาของชาวเกาหลี และวิเคราะห์การตีความลักษณะการแสดงออกทางอวัจนภาษาเกาหลีของนักศึกษาไทย โดยได้ทำการศึกษารวบรวมอวัจนภาษาเกาหลีที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือวรรณกรรมเกาหลี และละครเกาหลี โดยสามารถรวบรวมได้ ทั้งหมด 160 ท่าทาง แสดงออกผ่าน 18 อวัจน ได้แก่ หน้าอก หู ตา ขา ศีรษะ คอ เท้า ท้อง แก้ม มือ นิ้วมือ ไหล่ ใบหน้า ปาก จมูก คาง เอว และลิ้น โดยอวัจนที่แสดงออกมากที่สุดคือ มือ นิ้วมือ จำนวน 55 ท่าทาง รองลงมาคือ ศีรษะและปาก จำนวน 14 ท่าทาง และผลการตีความอวัจนภาษาเกาหลีของนักศึกษาไทยได้ตีความอวัจนภาษาเกาหลีบางท่าทางได้อย่างถูกต้องและสามารถสื่อสารกับชาวเกาหลีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การแสดงความรักโดยใช้มือประคบกันเป็นรูปหัวใจ และมีการตีความที่ผิดพลาด เช่น การใช้นิ้วชี้หมุนบริเวณขมับ นักศึกษาไทยตีความว่า ปวดหัว ไม่ได้ตีความว่า สดไม่ตี เนื่องจากจากการไม่รู้ความหมายและความแตกต่างในเรื่องของวัฒนธรรม ดังนั้น การศึกษาอวัจนภาษาเกาหลีจึงมีส่วนช่วยในเรื่องของการสื่อสารให้สัมฤทธิ์ผลได้

คำสำคัญ : อวัจนภาษา; การตีความ; อวัจน; ภาษาเกาหลี

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาเกาหลี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อีเมล: Pawana_pet@cmru.ac.th

A Study of Thai Students' Nonverbal Korean Interpretation:
A Case Study of Korean Language Major Students,
Chiang Mai Rajabhat University

Pawana Petprai²

(Received: February 4, 2024; Revised: July 18, 2024; Accepted: July 18, 2024)

Abstract

The purpose of this research was to study and analyze various organs used in Korean nonverbal expressions; and analyze Thai students' interpretations of Korean nonverbal expressions. A total of 160 poses of nonverbal Korean language appeared in various media such as Korean literature and Korean drama was collected. These poses were expressed through breasts, ears, eyes, legs, heads, necks, feet, stomachs, cheeks, hands, fingers, shoulders, faces, mouths, noses, chins, waists, and tongues. Also, the most expressive organs were the hands and fingers with 55 poses, followed by the heads and mouths with 14 poses. According to Thai Students' Nonverbal Korean Interpretation, it was found that they could correctly interpret some Korean nonverbal gestures and be able to communicate effectively with Koreans such as expressing love by using hands to form a heart. On the other hand, there was any misinterpretations. For instance, using the index finger to rotate the temple, Thai students interpreted it as having a headache, not interpreting it as being out of consciousness. This could be due to not comprehending the meanings and differences in matters of culture. Therefore, studying Korean nonverbal language can assist in effective communication.

Keywords: Nonverbal language; interpretation; body organs; Korean language

² Asst. Prof. Dr., Korean Division, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University
E-mail: Pawana_pet@cmru.ac.th

บทนำ

มนุษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นสัตว์สังคมนั้นจำเป็นต้องมีการติดต่อสื่อสาร สื่อความรู้สึก สื่อความต้องการของตนเองให้บุคคลอื่นได้รับรู้ ทั้งการสื่อสารออกมาเป็นคำพูดหรือการแสดงท่าทาง ซึ่งการสื่อสารถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงเจตนารมณ์ของผู้พูด แต่ในบางสถานการณ์ที่ไม่สามารถสื่อสารด้วยคำพูดได้ การใช้วจนภาษาหรือท่าทางในการสื่อสารก็สามารถช่วยให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผลได้ การใช้ท่าทางในการสื่อสารหรือที่เรียกกันว่า อวัจนภาษา โดยมี อวยพร พานิช (2543) ปรมะ สตะเวทิน (2546) กาญจนา โชคเหรียญสุขชัย (2550) ณัฏฐ์ชุตา วิจิตรจามรี (2554) ได้ให้ความหมายของ อวัจนภาษา หมายถึง การสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่ใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการสื่อสารเพื่อให้เกิดการรับรู้ และความเข้าใจที่ตรงกัน ถ้าหากมีการสื่อกันคนละภาษาหรือหรือการสื่อสารภาษาต่างประเทศ

อวัจนภาษาหรือภาษากายได้แก่ การแสดงท่าทาง สีหน้า แววตา หรือการเคลื่อนไหวร่างกาย ก็สามารถช่วยให้การสื่อสารหรือสื่อความหมายสัมฤทธิ์ผลได้ แต่ในบางครั้ง มีหลายปัจจัยที่ทำให้การสื่ออวัจนภาษามีข้อผิดพลาดได้ เช่น พื้นฐานของสังคม วัฒนธรรมของชาตินั้น ๆ และรวมไปถึงวิถีชีวิตที่มีส่วนที่ทำให้การสื่อสารไม่ตรงกันหรือมีความแตกต่างกัน โดยทั่วไปแล้ว ในขณะที่มีการสื่อสารหรือการพูดก็จะมีการแสดงท่าทางต่าง ๆ ประกอบไปด้วย โดยสามารถใช้อวัจนภาษาต่าง ๆ ได้แก่ ใบหน้า ดวงตา มือ ศีรษะ เป็นต้น อวัจนภาษานอกจากจะสำคัญกับการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนทั่วไปแล้ว การสื่อสารที่ต้องสื่อความหมายเชิงลึกก็สามารถแสดงออกได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้คำพูด เช่น โฆษณาบางประเภทที่มีแค่เพียงรูปภาพ แต่ไม่มีเสียงก็สามารถที่จะทำให้ผู้รับสารเข้าใจความรู้สึกและประทับใจกับโฆษณานั้นได้ แต่สำหรับผู้ที่มีพื้นฐานการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน การใช้ภาษาที่แตกต่างกัน การจะทำความเข้าใจอวัจนภาษาของภาษาอื่นก็อาจมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้การตีความหมายเพิ่มเติม รวมถึงการวิเคราะห์ความหมายจากอวัจนภาษานั้นก่อน เช่น การดูละครหรือหนังเกาหลี แล้วไม่เข้าใจความหมายที่ตัวละครสื่อออกมาก็จะส่งผลให้ผู้ชมเกิดความหงุดหงิดหรือการตีความหมายนั้นผิดเพี้ยนไปได้ เนื่องจากไทยและเกาหลีเป็นประเทศที่มีความแตกต่างในเรื่องของสังคม วัฒนธรรม และภาษา ดังนั้นการตีความภาษาท่าทางหรืออวัจนภาษาของชาวเกาหลี และวิเคราะห์ว่าผู้ที่แสดงท่าทางนั้นต้องการสื่อหรือแสดงความรู้สึกแบบใด จึงเป็นเรื่องสำคัญเช่นกันสำหรับนักศึกษาไทยหรือผู้ที่ต้องทำงานหรือมีส่วนปฏิสัมพันธ์กับชาวเกาหลี ดังนั้น งานวิจัยนี้เล็งเห็นความสำคัญในการตีความอวัจนภาษาของชาวเกาหลีเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการสื่อสารกับชาวเกาหลีในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผล โดยมีผู้ให้ความหมายของอวัจนภาษาทั้งไทยและเกาหลีไว้ดังนี้

สวณิต ยมาภัย (2538) ได้ให้ความหมายของ อวัจนภาษา คือ ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ ได้แก่ การแสดงกิริยาท่าทางของมนุษย์ การแสดงสีหน้า สายตา น้ำเสียง การใช้มือ วัตถุ การใช้สัญญาณต่าง ๆ เพื่อนำมาสื่อความหมาย และ ทำความเข้าใจต่อกัน โดยสามารถแบ่งได้ 7 ประเภท ได้แก่ เทศภาษา กาลภาษา เนตรภาษา อากาษา สัมผัสภาษา วัตถุภาษา และปริภาษา

ในส่วนของอวัจนภาษาเกาหลีนั้น Lim และ Kim (2000) ได้ให้ความหมายของ อวัจนภาษา ว่า คือ ภาษาท่าทาง และจำแนกภาษาท่าทางออกเป็น 5 ประเภท คือ การให้ข้อมูล การร้องขอและการชักชวน การแสดงออกทางอารมณ์ ท่าทางการประหม่น และท่าทางการสั่ง เช่น การยื่นมือออกและยกนิ้วชี้ขึ้นและโบกมือมีความหมายทางภาษาศาสตร์ว่า 'ไม่ ไม่' มีประโยชน์ตรงที่แสดงให้เห็นว่าภาษากายมีความสัมพันธ์กับการแสดงออกทางวาจา

Cho (2009) ได้จำแนกภาษากายตามอวัยวะ คือ ศีรษะ มือ ตา ใบหน้า เท้า ไหล่ และส่วนอื่น ๆ และได้ทำการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของภาษากายที่ชาวเกาหลีและชาวจีนใช้ในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอวัยวะต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงออกทางอวัจนภาษาของชาวเกาหลี
2. วิเคราะห์การตีความ การแสดงออกทางอวัจนภาษาเกาหลีของนักศึกษาไทย

วิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยรวบรวมข้อมูล การสื่อสาร โดยใช้ท่าทาง การใช้อวัยวะของร่างกายหรือ อวัจนภาษาเกาหลีของชาวเกาหลีจากวรรณกรรมที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง *이야기로 배우는 한국어, 설화로 배우는 한국어, 전래동화로 배우는 한국어, 외국인을 위한 이야기로 듣는 한국의 전통문화* และจากละครเกาหลี *The Glory* 1-2, *The Penthouse* season 1-2, *What's Wrong With Secretary Kim* เนื่องจากเป็นหนังสือที่ใช้ประกอบการสอนในรายวิชาการวรรณกรรมเกาหลี และละครเกาหลีที่ได้รับกระแสนิยมเป็นอันดับ 1 จากแพลตฟอร์ม Netflix โดยวิเคราะห์การสื่อความหมายและการอธิบายท่าทางจากอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายจากรูปภาพที่ปรากฏในวรรณกรรม เช่น ท่าทางการโบกมือ ท่าทางการนั่งคุกเข่า และท่าทางของตัวละครที่ปรากฏในฉากละครเกาหลี เช่น ฉากที่มุนดงอิน (รับบทโดย ชงฮเยคโย) จากซีรีส์เกาหลี *the Glory* กำเลื้อหรือกำหมัดไว้ตรงตำแหน่งหน้าอกแล้วนำไปออกแบบสอบถาม โดยในแบบสอบถามประกอบด้วยรูปภาพนิ่งและรูปภาพเคลื่อนไหวประกอบท่าทางต่าง ๆ ให้นักศึกษาตีความและเก็บข้อมูลจากการตีความโดยจัดเรียงข้อมูลจากมากไปหาน้อย เรียงลำดับที่ 1 – 3 จากผู้เรียนคนไทยโดยเป็นนักศึกษาสาขาภาษาเกาหลีของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ชั้นปีที่ 1 - 4 จำนวน 153 คน ตั้งแต่ช่วง กันยายน 2566 - ธันวาคม 2566 โดยวิเคราะห์การตีความอวัจนภาษาเกาหลีและนำมาสรุปผล

ผลการวิจัย

จากการศึกษารวบรวมอวัจนภาษาเกาหลีจากสื่อต่าง ๆ ของเกาหลี เช่น หนังสือ วรรณกรรม ละครเกาหลีสามารถรวบรวมอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายที่แสดงท่าทางและอวัจนภาษาได้ดังนี้

ตารางที่ 1 อวัยวะ ทำทาง และการสื่อความหมายของอวัยวะภาษาเกาหลี

ลำดับที่	อวัยวะ	ลักษณะทำทาง	การสื่อความหมาย
1	หน้าอก	ฝ่ามือขวามาวางทับที่หน้าอกด้านซ้าย	การระลึกถึงมโนธรรมของตน นิยมปฏิบัติตอนที่มีการเคารพเพลงชาติเกาหลี
		การหมุนตัวโดยขยับหน้าอก ไปยืนอีกด้าน	หลีกเลี่ยงการชนหรือปะทะ
		การเอาฝ่ามือมาลูบหน้าอก	โล่งอกโล่งใจ
		การกำมือหรือกำหมัดไว้ตรงตำแหน่งหน้าอก	น่าเสียดาย น่าสลดใจ
		กำหมัดมือขวาแล้วทุบหน้าอก	เจ็บปวดใจ อึดอัด และทรมานใจ
		การใช้ฝ่ามือชี้ไปที่หน้าอก	ฉันเธอ สื่อความหมายถึงตัวเอง
2	หู	การจับติ่งหูด้วยนิ้วโป้งและนิ้วชี้ของตัวเอง	กระทำหลังจากที่จับของร้อน
		การเชี่ยหรือแคะหูตัวเอง	คิดว่ามีคนนินทาตัวเอง
		ปิดหูด้วยนิ้วชี้ทั้งสองข้าง	ไม่ต้องการฟัง
3	ตา	การทำให้ตามีริ้วรอย (ลักษณะคล้าย ๆ กับการขมวดคิ้ว)	แสดงความไม่พอใจ
		การหรี่ตาเพียงข้างเดียว	ยั่ววน
		เบิกตากว้างแล้วค่อย ๆ หลับตาลง	รู้สึกไม่ค่อยดีและง่วงไปหมด
		ก้มหน้าและส่งสายตามองลงด้านล่าง	ดูถูก
		เบิกตากว้างและเกร็ง	โกรธมาก โมโห
		ถูหรือขยี้ตาด้วยหลังมือหรือนิ้วชี้	พยายามค้นหา หรือมองไม่ชัด
		ขยับคิ้วและลืมตามองบน	แสดงความไม่พอใจ
		เบ้ตาโตแต่ไม่ได้เกร็งในส่วนอื่น	ตั้งใจให้ดี
		เบ้ตาโตและเกร็งตาเพียงข้างเดียว	ไม่พอใจ
		เบ้ตากว้างแล้วกรอกลูกตาไปมา	ตกใจ
		หลับตาข้างหนึ่ง	ส่งสัญญาณว่ามีความลับ
4	ขา	ทำนั้งไขว่ห้างของผู้หญิง	การกระทำที่ไม่รู้ตัว

ลำดับที่	อวัยวะ	ลักษณะท่าทาง	การสื่อความหมาย
		การนั่งสั้นขาหรือเข่าของผู้ชาย	ตื่นเต้นหรือประหม่า
		นอนเหยียดขาออก	สบายใจ
		นั่งคุกเข่า	ยอมจำนนหรือเชื่อฟัง
		การใช้มือตบที่หัวเข่าอย่างแรง	มีความคิดที่ดีหรือคิดออก
		ถ่มน้ำลาย และวิ่งด้วยขาข้างเดียว	การเจอกับเรื่องไม่ดี
		การนั่งชันเข่าข้างเดียว	ทำนองของสตรีเกาหลีสสมัยก่อน
		การเดินถ่างขาแล้วก้าวไปข้างหน้า	เดินแบบหยิ่งหรือนักเลง
		การนั่งขัดสมาธิ	การนั่งของบุรุษเกาหลีสสมัยก่อน
		การนั่งกับพื้นและขยับขาไปมา	การแสดงความไม่พอใจ
		การกระโดดขาคุ่หนึ่งครั้ง	ความหมายเชิงลบ
		การกระโดดขาคุ่พร้อมกับยกสูง	โกรธจนเดือด
5	ศีรษะ	การใช้นิ้วชี้หมุนบริเวณขมับ	ไม่มีสติหรือบ้าไปแล้ว
		การส่ายศีรษะไปมาซ้ายขวา	แสดงความแข็งแกร่ง
		การพยักหน้าขึ้นลง	เห็นด้วย
		การเอนศีรษะไปทางหัวไหล่ สองสามครั้ง	สงสัย
		การหันศีรษะไปอีกด้านเมื่อมีคนยื่นของให้	ไม่สนใจ
		การส่ายศีรษะไปมาซ้ายขวา	คิดว่ามีปัญหา
		การยกนิ้วชี้ทั้งสองข้างขึ้นเหนือศีรษะ	โกรธ โมโห
		การเทินของไว้บนศีรษะ	การขนสมภาระ
		การหันศีรษะกลับหลังไปทันที	อยู่ ๆ ก็นึกถึงเหตุการณ์อะไรสักอย่างขึ้นมาอย่างกะทันหัน
		การเกาศีรษะ ส่วนหลังเบา ๆ ด้วยมือ	รู้สึกเหนื่อยหรืออึดอัด
		ลูบศีรษะผู้อื่นจากบนลงล่าง	ชมเชย
		กำผมด้วยมือทั้งสองข้าง	พยายามคิดงานหรือแผนการ

ลำดับที่	อวัยวะ	ลักษณะท่าทาง	การสื่อความหมาย
		การส่ายศีรษะไปมาซ้ายขวาอย่างช้า ๆ	ไม่เชื่อ
		การกดขมับทั้งสองข้างด้วยนิ้วโป้ง และนิ้วกลาง	อาการปวดศีรษะ
6	คอ	พุดด้วยเสียงต่ำออกมาจากลำคอ	พุดด้วยความเคร่งขรึมหรือแสดงความเย่อหยิ่ง
		เกร็งคอไว้	แสดงความเย่อหยิ่ง
		การห่อคอหรือลดคอดลงมาที่หัวไหล่	แสดงความหวาดกลัว
		การใช้ฝ่ามือปาดมาที่บริเวณคอ	ตาย หรือ การตัด การเชือดคอ
		การใช้นิ้วชี้ปาดมาบริเวณคอ	ตาย หรือต่อไปจะมีเรื่องใหญ่เกิดขึ้น
7	ท้อง	กุมมือทั้งสองข้างไว้ที่ท้อง	ตลกมาก
		การเอามือไปลูบบริเวณท้องของคนอื่น	ปลอบประโลมคนที่มีอาการปวดท้อง
		ประสานมือทั้งสองข้างไว้บริเวณท้อง พร้อมทั้งก้มศีรษะเล็กน้อย	ทักทายด้วยความเคารพ
8	แก้ม	การหยิกแก้มทั้งสองข้าง	น่ารักหรือ เชื้อถือได้ยาก
9	มือ	การใช้นิ้วมือทำเป็นรูปหัวใจบริเวณหน้าอก	การแสดงความรัก
		การใช้ฝ่ามือทั้งสองข้างถูขึ้นถูลง	อ้อนวอน รับผิด
		การใช้มือทั้งสองข้างประกบกัน	อธิษฐาน
		กำหมัดแน่นทั้งสองข้าง	แสดงความตึงตัน ไร้ใจ
		ใช้มือทูปั่น	อึดอัด คับแค้นใจ
		ใช้มือทั้งสองข้างประกบกันเป็นรูปหัวใจไว้บนศีรษะ	แสดงความรัก
		จับมือแล้วแกว่งแขนไปพร้อมกัน	ให้กำลังใจกันทั้งสองฝ่าย
		ใช้มือกวักเรียก	มาทางนี้
		ยกฝ่ามือขึ้นแล้วกวักมาหาตัวเอง	เป็นการเรียกให้มาทางนี้

ลำดับที่	อวัยวะ	ลักษณะท่าทาง	การสื่อความหมาย
		ยกฝ่ามือขึ้นแล้วกวักมาหาตัวเอง หลายครั้ง	ให้วางของลง
		หงายฝ่ามือแล้วนำทาง	เชิญเข้ามา หรือเชิญนั่ง
		ใช้มือข้างเดียวแสดงอาการว่ากำลัง ตื้มน้ำ	อยากตื้มน้ำหรือเหล้า หรือการ ชักชวนให้ตื้มน้ำ
		ใช้นิ้วมือมาสาบบริเวณจมูก	มีกลิ่นไม่ดี ได้กลิ่นอันไม่พึง ประสงค์
		ยกฝ่ามือข้างเดียวและสาบไปมา และ อีกมือกุมไว้ที่ท้อง	ตกลงมาก
		การจับมือกัน	ตกลง
		ยกมือขึ้นและโบกให้ฝ่ายตรงข้าม	ทักทายหรือการโบกมือลา
		การถูมือไปมาทั้งสองพร้อมทั้งก้ม ศีรษะลง	การอ้อนวอนร้องขอความเห็นใจ
		คว่ำฝ่ามือลงทั้งสองข้าง	หยุด หรือพอได้แล้ว
		ยกฝ่ามือขึ้นด้านบนและเขย่าเล็กน้อย	เห็นด้วยกับผู้ฟัง
		หงายฝ่ามือขึ้นและยื่นไปข้างหน้าทั้ง สองข้าง	ไม่มีอะไรเลยหรือไม่มีวิธีใดเลย
		ผายมือออกทั้งสองข้าง	แสดงการต้อนรับ
		กำหมัดแน่นยกขึ้นมาบริเวณศีรษะ	การยืนยัน หรือการยืนยัน
		กำหมัดแน่นทั้งสองข้าง	การตกลงหรือการตัดสินใจ
		กำหมัดขึ้นข้างหนึ่งและเขย่าไป ข้างหน้าหนึ่งครั้ง	การให้กำลังใจ หรือสู้ ๆ
		การยกฝ่ามือออกและโบกไปมา บริเวณหน้าอก	ทักทาย
		การยกมือขึ้นข้างหนึ่งแล้วโบกเหนือ ศีรษะ	ทักทาย
		ยื่นมือข้างเดียวออกไปข้างหน้า	การโบกให้รถแท็กซี่จอด
		กำหมัดแน่นแล้วยื่นออกไปข้างหน้า และอีกมือหนึ่งจับไว้	การดูถูก ดูแคลน

ลำดับที่	อวัยวะ	ลักษณะท่าทาง	การสื่อความหมาย
		การยกมือขวาขึ้นตั้งตรง	หยุด ยุติ
		ยกมือทั้งสองข้างขึ้นเหนือศีรษะ	การยอมแพ้ ยอมจำนน
		การพับแขนเสื้อขึ้น	การแสดงความกระตือรือร้น
		กอดอก	ไม่รู้ ไม่สนใจ
		การเกี่ยวแขนคนอื่น	แสดงความสนิทสนม
		การใช้ศอกแทงสีข้างเพื่อน	เตือนให้ระมัดระวัง
		กำหมัดแล้วหันหลังให้ฝ่ายตรงข้าม	ตายหรือการข่มขู่
		ยกมือขึ้นข้างหนึ่ง	มีคำถามหรือข้อสงสัย
10	นิ้วมือ	การเอานิ้วชี้มาปิดบริเวณปาก	เงียบ
		การเกี่ยวก้อย และใช้นิ้วโป้งแตะกัน	สัญญา
		ยกนิ้วชี้และนิ้วกลางขึ้น	ชนะ หรือสู้ ๆ
		นิ้วชี้และนิ้วกลางขึ้นมารวมกันบริเวณปาก	สูบบุหรี่
		ยกนิ้วชี้ และนิ้วกลางมาแตะที่ริมฝีปาก	การจูบ
		การสอดนิ้วหัวแม่มือระหว่างกลางนิ้วชี้กับนิ้วกลาง	ดูถูก ดูหมิ่น
		เกี่ยวนิ้วก้อยกันทั้งสองฝ่าย	สัญญา
		การใช้นิ้วโป้งและนิ้วชี้มาไขว้กัน	แสดงความรัก มินิฮาร์ท
		นิ้วชี้ขยับให้มาหาตัวเอง	การให้มาทางนี้
		การเอานิ้วโป้งและนิ้วกลางมาชนกัน	อยู่ ๆ ก็คิดอะไรดี ๆ ออก
		ใช้นิ้วโป้งและนิ้วชี้มาซ้อนใต้คาง	กำลังครุ่นคิด หรือกำลังใช้สมาธิ
		การเอานิ้วโป้งและนิ้วชี้มาชนกัน	เล็กน้อย
		การยกนิ้วโป้งขึ้น	ดี เยี่ยม
		นิ้วโป้งและนิ้วชี้ทำเป็นกลม ๆ	โอเค ตกลง
		นิ้วโป้งและนิ้วชี้ชนกันและหงายมือขึ้น	เล็กน้อย

ลำดับที่	อวัยวะ	ลักษณะท่าทาง	การสื่อความหมาย
		การกำนิ้วชี้ กลางและนิ้วนางไว้ และ แผ่นนิ้วโป้งและนิ้วก้อยออก	แสดงการโทรศัพท์
		การชี้นิ้วไปที่ฝั่งตรงข้ามโดยชี้ขึ้น	การคัดค้าน การโต้แย้ง
		การใช้นิ้วชี้มาหมุนบริเวณขมับ	เสียสติไปแล้ว
		การเริ่มนับจากนิ้วโป้ง	การนับจำนวน
11	ไหล่	ขยับหัวไหล่ขวาขึ้นลง ในขณะที่เดิน	อารมณ์ดีมาก
		หดหัวไหล่ลง	กำลังใจไม่ดี
		ตบหัวไหล่หลาย ๆ ครั้ง	ปลอบประโลมให้กำลังใจ
		ผายไหล่	มีความมั่นใจ
		เกร็งไหล่	ความหึง ความหยิ่งยโส
		โอบไหล่คนอื่น	ให้ความสนิทสนม
12	ใบหน้า	ทำริ้วรอยให้เกิดที่ใบหน้า	ไม่พอใจ ไม่ถูกใจ
		เอาหลังมือเช็ดที่หน้าผาก	การเซ็ดเหงื่อ หรือลำบาก
		เอามือมาป้องดูบริเวณตา	จ้องดูหรือดูระยะไกล
		เอาฝ่ามือตีมาที่หน้าผากหนึ่งครั้ง	รู้สึกหรือกระจ่างในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
		เอาหมัดทุบที่หน้าตัวเอง	สำนึกในความโง่เขลาของตัวเอง
		ทำหน้าผากย่น	แสดงความหยิ่งยโส
		เอาฝ่ามือไปแตะที่หน้าผาก	สัมผัสว่ามีไข้ไหม
13	ปาก ฟัน	การกลืนน้ำลายลงพื้น	ดูถูก ดูหมิ่น ดูแคลน
		กัดฟันบนและฟันล่าง	อดทนด้วยความยากลำบาก
		เอามือมาอังที่ปากทำท่าเหมือนจะ อาเจียน	น่าอาเจียน น่ารังเกียจ
		กัดริมฝีปากล่าง	คับอกคับใจแต่ต้องอดทนไว้
		ฟันลมออกมาจากปาก	พูดด้วยความตื่นเต้น
		เอามือมาป้องที่ปาก	เขินอาย
		การเบะปากใส่	ไม่พอใจ ไม่พึงใจ
		อ้าปากค้าง	ตกใจ

ลำดับที่	อวัยวะ	ลักษณะท่าทาง	การสื่อความหมาย
		ปิดปากแน่น	ไม่พอใจ ไม่สบายอารมณ์
		ทำให้มีเสียงวิ๊ด ๆ ออกมาจากปาก	อารมณ์ดีสุด ๆ หรือส่งสัญญาณว่าสนใจผู้หญิง
		ถอนหายใจแรง	เป็นห่วงเป็นกังวล
		ส่งเสียงว่า“ซิ เซอะ”แล้วหันหน้าไป อีกด้าน	ไม่สนใจในสิ่งที่ฉันพูด
		ส่งเสียงอื ๆ ออกมาจากปาก	ส่งสัญญาณว่ามีคนกำลังมา
		กลืนน้ำลายเอือก	อยากกิน
14	จมูก	ปีบจมูก	ได้กลิ่นอันไม่พึงประสงค์
		ถอนหายใจและยี้มเยาะเบา ๆ หันไป อีกด้านหนึ่ง	ดูถูก ดูแคลน
		ฮัมเพลงเบา ๆ ออกมาจากจมูก	อารมณ์ดีเพราะงานสำเร็จ
		วางนิ้วชี้กับนิ้วกลางคั่นจมูก	ไฮโค อาการวิตกกังวล
15	คาง	เท้าคาง	เบื่อ เหนื่อย
		ชี้สิ่งของหรือคนด้วยคาง	เย่อหยิ่ง ถือตัว
		เอามือโพล่หลัง	ไม่สนใจ ไม่มีส่วนได้เสีย
16	เอว	โอบเอว	แสดงความเป็นแฟน หรือสนิทสนม
		มือเท้าเอวแล้วหัวเราะ	การหัวเราะดังลั่น
		แลบลิ้นออกมาพร้อมกับเอามือพัดไป มา	เผ็ดมาก
17	ลิ้น	แลบลิ้น	ทำให้ตกใจ ล้อเล่น
		เอาลิ้นไปแตะที่ฟันแล้วเปล่งเสียง ออกมา	สงสาร
		แลบลิ้นยาว	เหนื่อยมาก
		แลบลิ้นลงด้านล่างอย่างรวดเร็ว ๆ	การเรียกสุนัข
		แลบลิ้นมาแตะริมฝีปาก	น่ารัก รอยยิ้ม น่ากิน
		เลียริมฝีปาก	ตื่นเต้น

ลำดับที่	อวัยวะ	ลักษณะท่าทาง	การสื่อความหมาย
		พยายามดีที่กันเพื่อจะฉีดยา	การฉีดยา
18	อื่น ๆ	นั่งหันหลังให้สิ่งของหรือบุคคล	คัดค้านหรือเมินเฉย
		การนั่งไขว่ห้าง	กิริยาที่ไม่เหมาะสม
		การรินเหล้าแก้วแรกทิ้ง	แสดงการเคารพหรือเซ่นไหว้เจ้าที่ ภูตผีเมื่อไปรับประทานอาหารนอก บ้าน
		คุกเข่าและก้มศีรษะลงเกือบถึงพื้น	การกราบแบบเกาหลี
		โค้งคำนับ	การทักทาย
		โค้งคำนับเกล้าสรวงศา	การเชื้อฟัง

จากตารางข้างบนสามารถสรุปท่าทางต่าง ๆ ที่แสดงความหมายและความรู้สึกได้ทั้งหมด 160 ท่าทางและแสดงออกด้วยอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายทั้งหมด 18 อวัยวะ ได้แก่ หน้าอก หู ตา ขา ศีรษะ คอ เท้า ท้อง แก้ม มือ นิ้วมือ ไหล่ ใบหน้า ปาก จมูก คาง เอว และลิ้น โดยอวัยวะที่แสดงออกมากที่สุดคือ มือ นิ้วมือ จำนวน 55 ท่าทาง และรองลงมาคือ ศีรษะและปาก จำนวน 14 ท่าทาง และลำดับที่ 3 คือ ขา จำนวน 12 ท่าทาง สามารถสรุปได้ว่า การแสดงออกโดยใช้อวัยวะภาษาเกาหลีได้แสดงออกโดยผ่านทางอวัยวะต่าง ๆ สังเกตได้ว่าการใช้อวัยวะส่วนบนมากกว่าการใช้อวัยวะส่วนล่าง เนื่องจากร่างกายส่วนบนเป็นจุดที่คู่สนทนาหรือฝ่ายตรงข้ามสามารถมองเห็นและตีความได้อย่างชัดเจนมากกว่าการใช้อวัยวะส่วนล่าง โดยท่าทางบางอย่างมีลักษณะคล้ายคลึงกับของไทย เช่น การแสดงความโกรธหรือการโมโห แต่ก็มีอีกหลายท่าทางที่แสดงออกมาแล้วมีส่วนทำให้นักศึกษาไทยมีการตีความคลาดเคลื่อนหรือผิดพลาดได้ ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลการตีความอวัยวะภาษาเกาหลีของนักศึกษาสาขาภาษาเกาหลีของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ทั้ง 4 ชั้นปี จำนวน 153 คน ผลสรุป ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	8	5.22
หญิง	145	94.78
รวม	153	100

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปรด้านชั้นปี

ชั้นปี	จำนวน	ร้อยละ
1	29	19.00
2	49	32.00
3	31	21.00
4	41	28.00
รวม	153	100

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การตีความอวัจนภาษาเกาหลีจากแบบสอบถามโดยในแบบสอบถามประกอบด้วยรูปภาพนิ่งและรูปภาพเคลื่อนไหวประกอบท่าทางต่าง ๆ ให้นักศึกษาตีความและเก็บข้อมูลจากการตีความโดยจัดเรียงข้อมูลจากมากไปหาน้อย จากลำดับที่ 1 - 3 และวิเคราะห์ท่าทางจากการตอบแบบสอบถามสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 4 ท่าทางที่ 1 การตีความท่าทางการใช้นิ้วมือทำเป็นรูปหัวใจบริเวณหน้าอก

การตีความ	จำนวน	ร้อยละ
แสดงความรัก	89	58.17
มีความสุข	39	25.50
อารมณ์ดี	17	11.11
อื่น ๆ	8	5.22
รวม	153	100

จากการแสดงท่าทางการใช้นิ้วมือทำเป็นรูปหัวใจบริเวณหน้าอกแบบชาวเกาหลี พบว่า นักศึกษาไทยตีความหมายว่า แสดงออกถึงความรัก ร้อยละ 58.17 แสดงว่ามีความสุข ร้อยละ 25.50 อารมณ์ดี ร้อยละ 11.11 และอื่น ๆ อีก ร้อยละ 5.22 เนื่องจากหัวใจเป็นสัญลักษณ์ของความรัก ดังนั้น การมอบหัวใจให้แก่ผู้ใดแสดงถึงการให้ความรักหรือความรู้สึกดี ๆ แก่ผู้นั้น

ตารางที่ 5 ท่าทางที่ 2 การตีความปิดหูด้วยนิ้วชี้ทั้งสองข้าง

การตีความ	จำนวน	ร้อยละ
เสียงดัง	79	51.63
ไม่อยากฟัง	37	24.18

รำคาญ	25	16.33
อื่น ๆ	12	7.86
รวม	153	100

จากการแสดงท่าทางปิดหูด้วยนิ้วชี้ทั้งสองข้าง พบว่านักศึกษาไทยตีความหมายว่า เสียงดัง ร้อยละ 51.63 ลำดับที่ 2 คือ ไม่อยากฟัง ร้อยละ 24.18 และลำดับที่ 3 คือ รำคาญ ร้อยละ 16.33 และอื่น ๆ คิดเป็นจำนวนร้อยละ 7.86 ซึ่งความหมายที่ชาวเกาหลีสื่อออกมา คือการแสดงออกถึงการไม่อยากฟังโดยการใช้นิ้วชี้ แต่ถ้าเสียงดังชาวเกาหลีจะนิยมใช้ฝ่ามือมาปิดบริเวณหูมากกว่า

ตารางที่ 6 ท่าทางที่ 3 การตีความเปิดตากว้างแล้วหมุนลูกตา

การตีความ	จำนวน	ร้อยละ
ตกใจ	112	73.20
อึ้ง งง	10	6.53
ดีใจ	9	5.89
อื่น ๆ	22	14.38
รวม	153	100

จากการแสดงท่าทางเปิดตากว้างแล้วหมุนลูกตา พบว่า นักศึกษาไทยตีความหมายว่า ตกใจ ร้อยละ 73.20 ลำดับที่ 2 คือ อึ้ง งง ร้อยละ 6.53 และลำดับที่ 3 คือ ดีใจร้อยละ 5.89 และอื่น ๆ คิดเป็นจำนวนร้อยละ 14.38 แต่ชาวเกาหลีโดยส่วนมากจะแสดงออกว่าไม่พอใจ

ตารางที่ 7 ท่าทางที่ 4 การตีความนั่งคุกเข่า

การตีความ	จำนวน	ร้อยละ
เศร้า	75	49.01
สำนึกผิด	63	41.17
ขอโทษ	12	7.86
อื่น ๆ	3	1.96
รวม	153	100

จากการแสดงท่าทางนั่งคุกเข่า พบว่านักศึกษาไทยตีความหมายว่า เศร้า ร้อยละ 49.01 ลำดับที่ 2 คือ สำนึกผิด ร้อยละ 41.17 และลำดับที่ 3 คือ ขอโทษร้อยละ 7.86 และอื่น ๆ คิดเป็นจำนวนร้อยละ 1.96 ซึ่งชาวเกาหลีจะแสดงการยอมจำนนหรือเชื่อฟังต่อสิ่งที่เขากำลังประสบอยู่

ตารางที่ 8 ท่าทางที่ 5 การตีความการใช้นิ้วชี้หมุนบริเวณขมับ

การตีความ	จำนวน	ร้อยละ
กำลังคิด	62	40.52
เครียด	51	33.33
ปวดหัว	21	13.72
อื่น ๆ	19	12.43
รวม	153	100

จากการแสดงท่าทางการใช้นิ้วชี้หมุนบริเวณขมับ พบว่า นักศึกษาไทยตีความหมายว่า กำลังคิด ร้อยละ 40.52 ลำดับที่ 2 คือ เครียด ร้อยละ 33.33 และลำดับที่ 3 คือ ปวดหัวร้อยละ 13.72 และอื่น ๆ คิดเป็นจำนวนร้อยละ 12.43 โดยในการแสดงท่าทางใช้นิ้วชี้มือหมุนบริเวณขมับ นักศึกษาได้ตีความท่าทางการครุ่นคิด และนักศึกษาไม่ค่อยได้สัมผัสกับการดูว่า ว่ากล่าว ตักเตือนแบบเกาหลี จึงทำให้ไม่มีใครตอบว่าผู้ที่กระทำท่าทางแบบนี้แสดงออกว่าอีกฝ่ายเสียสติ

ตารางที่ 9 ท่าทางที่ 6 การตีความนำฝ่ามือขวามาวางทับที่หน้าอกด้านซ้าย

การตีความ	จำนวน	ร้อยละ
ปวดใจ	45	29.41
ประทับใจ	39	25.57
โล่งใจ	36	23.48
อื่น ๆ	33	21.54
รวม	153	100

จากการแสดงท่าทางนำฝ่ามือขวามาวางทับที่หน้าอกด้านซ้าย พบว่า นักศึกษาไทยตีความหมายว่า ปวดใจ ร้อยละ 29.41 ลำดับที่ 2 คือ ประทับใจ ร้อยละ 25.57 และลำดับที่ 3 คือ โล่งใจ ร้อยละ 23.48 และอื่น ๆ คิดเป็นจำนวนร้อยละ 21.54 โดยในการแสดงท่าทางแบบนี้เป็นการแสดงความโล่งใจ ซึ่งก็มีนักศึกษาหลายคนที่สามารถตีความได้อย่างถูกต้อง

ตารางที่ 10 ท่าทางที่ 7 การตีความการโค้งคำนับ

การตีความ	จำนวน	ร้อยละ
ขอบคุณ	52	33.98
เคารพ นอบน้อม	48	31.39
การทักทาย	30	19.60
อื่น ๆ	23	15.03
รวม	153	100

จากการแสดงท่าทางการโค้งคำนับ นักศึกษาตีความหมายว่า ขอบคุณ ร้อยละ 33.98 ลำดับที่ 2 คือ เคารพ นอบน้อม ร้อยละ 31.39 และลำดับที่ 3 คือ การทักทาย ร้อยละ 19.60 และอื่น ๆ คิดเป็นจำนวน ร้อยละ 15.03 โดยนักศึกษาได้เรียนรู้วัฒนธรรมเกาหลีในเรื่องการทักทาย การขอบคุณและการเคารพผู้ใหญ่ จากในห้องเรียนและจากสื่อต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน จึงส่งผลให้นักศึกษาสามารถตีความได้อย่างถูกต้อง

อภิปรายผล

จากการตีความอวัจนภาษาเกาหลีของนักศึกษาไทยพบว่า การแสดงออกท่าทางและอารมณ์พื้นฐาน เช่น การแสดงความรัก เสียใจ ตกใจ เปื่อ โกรธ โมโห ดีใจ มีความสุข การเหม็น เป็นลักษณะท่าทางที่ นักศึกษาไทยสามารถตีความได้อย่างถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งส่วนนี้สะท้อนให้เห็นจากการแสดงความรู้สึกของ ผู้คนโดยทั่วไปทุกชนชาติที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่การตีความท่าทาง เช่น การโค้งคำนับ การใช้มือข้างเดียว แสดงอาการที่กำลังดื่ม น้ำ การใช้นิ้วชี้หมุนบริเวณขมับ นักศึกษาไทยส่วนใหญ่ยังตีความไม่ถูกต้องเนื่องมาจาก ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม เช่น การโค้งคำนับเป็นวัฒนธรรมในการแสดงการทักทายของคนเกาหลี แต่นักศึกษาไทยตีความว่าขอบคุณเป็นลำดับที่ 1 อีกประการ คือ การเอากำหมัดทูปหน้าอกของตัวเอง นักศึกษาไทยมองถึงลักษณะท่าทางที่เกิดขึ้นว่าเจ็บหน้าอกเป็นส่วนใหญ่ โดยที่ไม่ได้ตีความเป็นนัยสำคัญหรือ ความหมายแฝงที่สื่อถึงการเจ็บปวดใจ การทนทุกข์ทรมาน ซึ่งการตีความของนักศึกษาไทยนั้น บางท่าทาง จำเป็นที่จะต้องมีการขยายความหรือใช้อวัจนภาษาร่วมด้วยเพื่อให้การสื่อความหมายได้ถูกต้องชัดเจนเพิ่มขึ้น

บทสรุป

จากการที่ได้ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์การแสดงออกการสื่อความหมายของชาวเกาหลี สรุปได้ว่า ชาวเกาหลีนิยมใช้อวัจนท่าทางต่าง ๆ ที่แสดง ความหมายและความรู้สึกทั้งหมด 160 ท่าทาง โดยแบ่ง การแสดงออกตามอวัจนท่าทางต่าง ๆ ของร่างกายได้ทั้งหมด 18 อวัจน ได้แก่ หน้าอก หู ตา ขา ศีรษะ คอ เท้า ท้อง แก้ม มือ นิ้วมือ ไหล่ ใบหน้า ปาก จมูก คาง เอว และลิ้น ซึ่งอวัจนที่แสดงออกมากที่สุดคือ มือ นิ้วมือ จำนวน 55 ท่าทาง และรองลงมาคือ ศีรษะและปาก จำนวน 14 ท่าทาง และลำดับที่ 3 คือ ขา จำนวน 12 ท่าทาง โดยสังเกตได้ว่าการใช้อวัจนส่วนบนของร่างกายในการสื่อความหมายเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากเป็นจุดที่

สร้างความสนใจให้กับคู่สนทนาสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนมากกว่าอวัยวะส่วนล่าง และผู้เรียนคนไทยได้ตีความอวัจนภาษาเกาหลีบางท่าทางได้อย่างถูกต้องและสามารถสื่อสารกับชาวเกาหลีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของการตีความภาษาท่าทางบางท่าทางที่ผิดพลาดไปนั้น สืบเนื่องมาจากความไม่ทราบความหมายและความแตกต่างในเรื่องของวัฒนธรรม ดังนั้นเพื่อป้องกันการตีความอวัจนภาษาที่ผิดพลาดจึงจำเป็นต้องใช้วัจนภาษาร่วมในการตีความ และความเข้าใจทางด้านวัฒนธรรมมาร่วมในการตีความด้วยในการตีความหมายเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการสื่อสารและเพื่อให้การสื่อสารภาษาเกาหลีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาภาษาเกาหลีในรายวิชาการฟัง การพูดอาจจะมีการออกแบบให้มีการแสดงท่าทางหรือเลียนแบบการสนทนาแบบชาวเกาหลีทั้งน้ำเสียง สำเนียงและท่าทางร่วมด้วยเพื่อสร้างความเข้าใจในการสื่อสารให้ชัดเจนยิ่งขึ้น หรือควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อความสามารถในการตีความภาษาท่าทางของชาวเกาหลีหรือวิธีการสอนอวัจนภาษาเกาหลีสำหรับนักศึกษาไทยในรายวิชาอื่น ๆ เช่น รายวิชาเกี่ยวกับวัฒนธรรมเกาหลี เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จุฑาพรรธ (จามจุรี) ผดุงชีวิต. (2550). *วัฒนธรรมการสื่อสารและอัตลักษณ์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตาภา สุขพล้า. (2548). *การสื่อสารระหว่างบุคคล*. โอเดียนสโตร์.
- มัลลิกา คณานรักษ์. (2547). *จิตวิทยาการสื่อสารของมนุษย์*. โอเดียนสโตร์.
- เมตตา วิวัฒนานุกูล (กฤตวิทย์). (2548). *การสื่อสารต่างวัฒนธรรม*. ภาควิชาวาทยวิทยา และสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมสุตา ศรีพัฒนานนท์.(2547). *การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในการทำงานของพนักงานชาวไทยและชาวตะวันตก* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการประชาสัมพันธ์บัณฑิต วิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- อนินทิกา ขจรชีพ. (2550). *การศึกษาความเข้าใจภาษาท่าทางตามวัฒนธรรมใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศรียานุสรณ์ จังหวัดจันทบุรี* [สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- อวยพร พานิช. (2550). *ภาษาและหลักการเขียนเพื่อการสื่อสาร* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Anh, G.-H. (Director). (2023). *The glory* (Parts 1-2) (TV series). Hwa and Dam Pictures.
- Cho, H. Y. (2007). *A study on the characteristics of Korean nonverbal behavior and Korean language education* [한국인 비언어적 행위의 특징과 한국어 교육 연구]. *Ijung Eon'eohak*, 33, 269-295.
- Cho, H. Y. (2009). *Korean body language* [한국인의 신체 언어]. Soteong.
- Choi, I. J. (2004). *A Korean language teaching method using mass media -Focusing on television dramas-* [대중매체를 활용한 한국어 교육 방법 -텔레비전 드라마를 중심으로.]. *Eomunhak Gyoyuk*, 28, 267-286.
- Gudykunst, W. B. (2001). *Asian American ethnicity and communication*. Sage.
- Heo, J. A. (2010). *An analysis of nonverbal behaviors in Korean textbooks and suggestions for their use in Korean language education* [한국어 교재에 나타난 비언어 행동의 분석과 한국어 교육에서의 활용 방안]. *Gugeoggyogwa Gyoyugyeong'gu*, 19(1), 37-66.

- Hong, G. S. (1995). A study on the classification of nonverbal communication [비언어 커뮤니케이션 분류에 대한 연구]. *Communication Science*, 13, 3-23.
- Jandt, F. E. (1995). *Intercultural communication: An introduction*. Sage.
- Kang, S. Y. (2017). *A study on teaching methods of nonverbal expressions for foreign Korean learners* [외국인 한국어 학습자를 위한 비언어적 표현 교육 방안 연구]. *Hanminjok Munhwa Yeon'gu*, 61, 339-379.
- Kim, K. J. (2011). *A study on nonverbal expressions for Korean language learners*. [한국어 학습자를 위한 비언어적 표현 연구] (Master's thesis, Kyung Hee University).
- Kim, M. S., Jeong, S. Y., & Hwang, J. Y. (2015). *Learning Korean through stories* [이야기로 배우는 한국어]. Bakijung.
- Kim, S. R., & Kim, H. N. (2016). *Learning Korean through folktales* [설화로 배우는 한국어]. Darakwon.
- Kim, S. R., & Lim, S. J. (2012). *Learning Korean through traditional fairy tales* [전래 동화로 배우는 한국어]. Darakwon.
- Kim, S.-O. (Writer). (2021). *The penthouse* (Seasons 1-2) (TV series). Chorokbaem Media.
- Knapp, M. L. (1978). *Nonverbal communication in human interaction* [2nd ed.]. Purdue University.
- Kwak, S. O. (2015). *A study on Korean language learners' understanding of Korean body language – Focusing on comparison of meaning understanding and length of residence* [한국어 학습자의 한국인의 신체 언어 이해에 관한 연구 - 의미 이해 비교와 거주 기간을 중심으로-] (Master's thesis, Ewha Womans University).
- Kwon, J. B. (1998). *The importance of body language ability in foreign language acquisition and the relationship between culture and gestures* [외국어 습득에 있어서 신체 언어 능력의 중요성 및 문화와 제스처의 관계]. *Oegyegeo Gyoyugyeong'gu*, 1, 111-137.
- Kwon, O. K. (2006). *The direction of Korean culture education in Korean language education* [한국어교육에서의 한국 문화 교육의 방향]. *Han'guk Munhwa Eon'eohak*, 45, 389-431.

- Kwon, O. K. (2009). *A study on constructing the contents of cultural education in Korean language education* [한국어 교육에서 문화교육 내용 구축 방안]. *Eon'eo wa Munhwa*, 5(2), 49-72.
- Lim, T.-S., & Kim, M.-S. (2000). Intercultural communication competence among Korean immigrants in the United States. *International Journal of Intercultural Relations*, 24(2), 175-190.
- Park, J.-H. (Director). (2018). *What's wrong with secretary Kim* (TV series). Bon Factory Worldwide.
- Park, K. S., & Choi, E. S. (2017). *Korean traditional culture through stories for foreigners* [외국인을 위한 이야기로 듣는 한국의 전통문]. (Master's thesis, Busan University of Foreign Studies).